

ku, v planárním a kolinním stupni (max.: Praha-Vinohrady, Tišnov, Brno-Židenice, vše ca 250 m). V současné době pravděpodobně jen na j. Moravě. V Čechách byl hojný v prostoru Prahy, kde v minulém století na jaře místy určoval aspekt podle polních cest a na opuštěných místech. Ve 20. století rychle mizí, poslední nálezy jsou z roku 1944 (Michelský les). ▲ — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 75.

T: 10. Praž. ploš. (Praha), 16. Znoj.-brn. pah., 18. Jihomor. pah. — M: 41. Stř. Povlt. (Zbraslav, ojedinelý nálezy z r. 1910).

Celkové rozšíření: Východní část stř. Evropy, na

západ po Československo a Rakousko, na sever po Polsko; mírné pásmo Asie na východ po Altaj, na jv. po z. Pákistán; druhotně Severní Amerika. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 168.

Poznámka: Z ČSR byl v dřívější době udáván jihoevropský druh *Ceratocephala falcata* (L.) PERS., rohoňhlavec srpovitý. Tento druh se liší od *C. testiculata* většími květy, v průměru 8–15 mm vel., většími plody, (6–) 7–9 (–12) mm dl., za zralosti srpovitě prohnutými, plochými, silně olýsalými až lysými a souplodím mohutnějším, 17–20 (–40) mm dl. Ve starší literatuře byl udáván z Čech (Praha) a zejména z j. Moravy (Znojmo, Hustopeče, Třebíč, Mikulov aj.). Podle dostupných dokladů jde o chybné určení rostlin druhu *C. testiculata*. Na území ČSR nebyl druh *C. falcata* sbírán. V budoucnu však není vyloučené druhotné zavlečení ze sousedních území (Rakousko, Maďarsko).

8. *Ranunculus* L. — pryskyřník*)

Ranunculus LINNAEUS Sp. Pl. 548, 1753. — Syn.: *Pachyloma* SPACH Hist. Natur. Vég. Phanér. 7: 194, 1839. — *Pfundia* OPIZ ex NEVSKI Fl. Syst. Vysš. rast. 4: 296, 1937.

Lit.: HAAS A. (1954): Neuer Beitrag zur Kenntnis des Formenkreises von *Ranunculus auricomus* L. in Süddeutschland. Ber. Bayer. Bot. Ges. 30: 27–32. — HESS H. (1955): Systematische und zytogenetische Untersuchungen an einigen *Ranunculus*-Arten aus der Nemorosus-Gruppe. Ber. Schweiz. Bot. Ges. 65: 272–301. — BÖCHER T. W. (1958): Chromosome studies in the *Ranunculus polyanthemus* complex. Bot. Tidsskr. 54: 160–166. — SOO R. (1964): Die *Ranunculus auricomus* L. emend. Korsh. Artengruppe in der Flora Ungarns und der Karpaten I. Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 10: 221–237. — COLES S. M. (1971): The *Ranunculus acris* L. complex in Europe. Watsonia 8: 237–261. — PERVOVA J. O. et al. (1971): Do pytanja pro poliploidiju u žovteca povzučoha (*Ranunculus repens* L.) Ukr. Bot. Ž. 28: 37–41. — COLES S. M. (1973): *Ranunculus bulbosus* L. in Europe. Watsonia 9: 207–228. — COLES S. M. (1977): *Ranunculus repens* L. in Europe. Watsonia 11: 353–366. — BALTISBERGER M. (1980): Die Artengruppe des *Ranunculus polyanthemus* L. in Europa. Ber. Schweiz. Bot. Ges. 90: 134–188. — FAGERSTRÖM L. et KOIST G. (1980): Vier nordische Taxa des *Ranunculus auricomus*-Komplexes. Ann. Bot. Fenn. 17: 296–306. — JULIN E. et NANNFELDT J. A. (1980): Three new subspecies of the apomictic *Ranunculus auricomus* L. (s. str.) from the Flora Upsaliensis area in Uppland, Sweden. Acta Phytogeogr. Suec. 68: 97–100. — AGAPOVA N. D. (1981): Sravnitel'no-kariologičeskoe issledovanie nekotorych ljutikov evropejskoj časti SSSR. Bot. Ž. 66: 483–493. — BALTISBERGER M. (1981): Verwandtschaftsbeziehungen zwischen der Gruppe des *Ranunculus polyanthemus* L. und *R. repens* L. sowie Arten der Gruppen des *R. acris* L. und des *R. bulbosus* L. Bot. Helv. 91: 61–74.

Jednoleté až dvouleté nebo vytrvalé byliny s oddenkem krátkým nebo prodlouženým, ± horizontálním; lodyhy většinou vzpřímené, zřídka poléhavé až plazivé, větvené, listnaté. Listy střídavé, většinou dlanitě členěné nebo celistvé, přízemní buď podobné lodyžním, nebo od nich nápadně odlišné, bez palistů. Květy jednotlivé nebo skládají jednoduchá vrcholičnatá květenství. Kališních listů 5, často opadavých, zelených; korunních lístků 5, žlutých nebo bílých, lesklých, na bázi s nektariovou jamkou, krytou šupinou; tyčinek mnoho; pylová zrna většinou trikolpátní, zřídka perikolpátní, hladká nebo jemně bradavčitá, ojedinelé periporátní, na povrchu s ostny; plodolistů mnoho. Nažky krátce zobánkaté. — Asi 400 druhů rozšířených téměř po celém světě. — Entomogam. Alogam. Autogam.

Poznámka 1: Druhy obsahují glykosidický lakton ranunkulin jako význačnou hořčinu; jeho enzymatickým štěpením vzniká jedovatý protoanemonin (proto řada druhů je jedovatých, zvl. *R. sceleratus*); při zasychání rostlin vzniká sponzánní dimer anemonin, který je inaktivní (proto seno s pryskyřníky není jedovaté). Údaje o alkaloidech jsou mylné.

Poznámka 2: Je-li uvedena délka nažek, rozumí se včetně zobánku (pokud není uvedeno jinak).

1a Koruna bílá (nebo slabě narůžovělá)	2
b Koruna světle až sytě žlutá	3
2a Květní stopky pýřité chlupaté, 1–3 × delší než úkrojky nejhořejších lodyžních listů; kališní lístky na vnějších plochách roztroušeně přitiskle chlupaté	14. <i>R. aconitifolius</i>
b Květní stopky lysé, 3–5 × delší než úkrojky nejhořejších lodyžních listů; kališní lístky na vnějších plochách ± lysé	15. <i>R. platanifolius</i>
3a Rostliny nápadně stříbrobílá nebo šedobílá hedvábitě chlupaté	9. <i>R. illyricus</i>
b Rostliny lysé, pýřité, chlupaté až huňaté, ale nikoliv stříbrobílá chlupaté	4
4a Čepel listů celistvá, celokrajná nebo velmi mělce zubatá	5

*) Zpracoval B. Křisa.

- b Čepel listů alespoň u některých listů členěná nebo dlanitě laločnatá 6
- 5a Lodyhy mohutného vzrůstu, přímé, 60—120 cm vys.; květy velké, nejčastěji 2—4 cm v průměru . . . . . 17. *R. lingua*
- b Lodyhy stří. vzrůstu, přímé nebo poléhavé, 20—50 cm vys.; květy drobné, nejčastěji 0,7—1,5 cm v průměru . . . . . 16. *R. flammula*
- 6a Plodní lůžko prodloužené, kuželovité nebo válcovité, s více než 80 nažkami; lodyha dutá . . . . . 13. *R. sceleratus*
- b Plodní lůžko ± polokulovité, nejvýše s 25 nažkami; lodyha plná 7
- 7a Nažky na povrchu dlouze ostnitě; květy světle žluté . . . . . 8. *R. arvensis*
- b Nažky na povrchu hladké nebo drobně hrboukaté, chlupaté nebo lysé; květy sytě žluté 8
- 8a Listy přízemní nápadně odlišné od lodyžních; čepel buď členěná a nebo celistvá 9
- b Listy přízemní ± podobné lodyžním; čepele všechny hluboce dlanitě 3—5klané až 3—5dílné nebo dlanitě 3sečné 11
- 9a Nažky na chlupatém plodním lůžku, zpravidla 3,5—5,5 mm dl. . . . . 12. *R. cassubicus*
- b Nažky na ± lysém plodním lůžku, zpravidla 3,0—4,5 mm dl. 10
- 10a Kališní lístky ke koruně přitisklé, na vnějších plochách chlupaté; čepele přízemních listů buď celistvé, nebo se zářezy až do $\frac{2}{3}$ čepele členěné . . . . . 11. *R. fallax*
- b Kališní lístky od koruny odstálé a většinou jen na okrajích odstále chlupaté; čepele přízemních listů buď celistvé, nebo zpravidla do $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ čepele členěné . . . . . 10. *R. auricomus*
- 11a Kališní lístky nazpět sehnuté a ke květní stopce přitisklé 12
- b Kališní lístky rovnovážně odstálé a ke koruně přitisklé 13
- 12a Lodyha u báze ztlustlá v kulovitou hlízu; nažky hladké . . . . . 6. *R. bulbosus*
- b Lodyha není u báze hlízovitě ztlustlá; nažky někdy na povrchu hrboukaté . . . . . 7. *R. sardous*
- 13a Lodyhy plazivé nebo vystoupavé, s dlouhými nadzemními kořenujícími výběžky . . . . . 3. *R. repens*
- b Lodyhy přímé, bez kořenujících výběžků 14
- 14a Lodyhy po celé délce lysé nebo jen v dol. polovině přitiskle řídce až hustě chlupaté; nažky menší, zpravidla 2,4—3,2 mm dl. . . . . 5. *R. acris*
- b Lodyhy po celé délce hustě chlupaté, v hor. polovině přitiskle chlupaté, v dol. polovině odstále řídce až hustě chlupaté; nažky větší, zpravidla 3,0—4,5 mm dl. 15
- 15a Květní stopky nejsou podélně brázdité; lodyha i listy odstále měkce huňaté . . . . . 4. *R. lanuginosus*
- b Květní stopky podélně brázdité; lodyha i listy přitiskle až odstále chlupaté 16
- 16a Nažky nejčastěji 3,5—4,0 mm dl., zobánek krátký (do 0,8 mm), na vrcholu hákovitě zakřivený; čepel přízemních listů zpravidla 5dílná . . . . . 1. *R. polyanthemos*
- b Nažky nejčastěji 3,0—3,5 mm dl., zobánek delší (ca 1 mm), kruhovitě stočený; čepel přízemních listů zpravidla 3 dílná . . . . . 2. *R. nemorosus*

Sect. 1. *Ranunculus*

Přízemní listy ± podobné lodyžním. Květenství mnohokvětá. Nažky lysé, smáčklé a zakončené zřetelným zobánkem.

1. *Ranunculus polyanthemos* L. — pryskyřník mnohokvětý Tab. 77/1

Ranunculus polyanthemos LINNAEUS Sp. Pl. 554, 1753. — Syn.: *Ranunculus meyeranus* RUPR. Fl. Caucas. 25, 1869.

Vytrvalé byliny s krátkým ztlustlým oddenkem bez podzemních výběžků. Lodyha přímá, (20—) 30—60 cm vys., v hor. polovině větvená, bělavě nebo rezavě chlupatá; v dol. polovině

odstále řídce chlupatá, s chlupy až 1,5 mm dl., v hor. polovině hustě přitiskle chlupatá. Přízemní listy s pochvami štětinatě chlupatými, dlouze řapíkaté, čepel hluboce dlanitě (3—) 5dílná, s úkrojky úzkými, podlouhlými, zpravidla 5 mm šir. nebo až čárkovitými, 2 až 3 mm šir., vpředu hluboce zubatými, po obou stranách přitiskle dlouze chlupaté nebo jen vzácně lysé; řapík 10—15 (—20) cm dl., odstále řídce chlupatý; lodyžní listy krátce řapíkaté, nejhořejší přisedlé, všechny hluboce (3—) 5dílné, s kopinatými až čárkovitými úkrojky, po obou stranách dlouze chlupaté. Květní stopky podélně brázdité, přitiskle chlupaté. Květy zla-

Tab. 77: 1 *Ranunculus polyanthemos*, 1a — část lodyhy, 1b — plod. — 2 *R. nemorosus*, plod. — 3 *R. lanuginosus*, 3a — úkrojek listu, spodní strana.

tožluté, lesklé; kališní lístky eliptické až úzce vejčité, 6—7 (—8) mm dl., na vnější straně hustě dlouze bělavě chlupaté, s úzkým světlým okrajem; korunní lístky široce vejčité, 8—10 (—15) mm dl. Nažky široce vejcovité, zpravidla (3—) 3,5—4 (—5) mm dl. a 2,5—3,0 mm šir., se zřetelným světlým lemlem (až 0,5 mm šir.), hnědé, lesklé; zobánek velmi krátký, zdělí 1/3 nažky, na vrcholu hákovitě zakřivený. V—VII. Hkf.

$2n = 16$ (ČSR: 78. B. Karp. les.)

Variabilita: U nás pouze v nominální subspecii — subsp. *polyanthemos*. V horských oblastech Evropy (s jistotou jen v Alpách) roste subsp. *polyanthemoides* (BOREAU) AHLFVENGREN, vytvářející nejasné morfologické přechody k druhu *R. nemorosus*.

Ekologie a cenologie: Světlé háje, lesní louky, travinné lesní lemy buď na hlubokých sprašových půdách, nebo na těžkých slinitých půdách, nejčastěji ve společenstvech svazu *Carpinion* nebo *Quercion pubescenti-petraeae*.

Rozšíření v ČSR: Častý v teplých oblastech Čech a Moravy, převážně v termofytiku, řidčeji v mezofytiku, ojediněle v oreofytiku. Od planárního do suprakolinního stupně (max.: Studnice u Nového Města na Moravě, ca 780 m). — Mapy: ŠMARDA XM 1963: map. 195 (Morava); SLAVÍK FKS 1986: 76.

T: ve všech fyt. o. — M: 32. Křivokl., 41. Stř. Povlt., 44. Mileš. střed., 45. Verneř. střed., 55. Čes. ráj, 62. Lito-myš. pán., 63. Českomor. mezih., 69. Želez. hory, 70. Mor. kras, 72. Zábř.-unič. úv., 74. Slez. pah., 75. Jes. podh., 76. Mor. brána, 77. Středomor. Karp., 78. B. Karp. les., 79. Gottw. vrchy, 80. Stř. Pobeč., 84. Podbesk. pah. — O: 91. Žďár. vrchy.

Celkové rozšíření: Stř. a jv. Evropa, j. část s. Evropy, stř. část evropského SSSR; Kavkaz; v Asii od Uralu po Bajkalské jezero. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 164.

2. *Ranunculus nemorosus* DC. — pryskyřník hajní tab. 77/2

Ranunculus nemorosus DE CANDOLLE Regni Veg. Syst. Natur. 1: 280, 1817. — Syn.: *Ranunculus breyninus* auct. non CRANTZ. — *R. aureus* REICHENB. Fl. Germ. Excurs. 724, 1832. — *R. polyanthemos* L. subsp. *nemorosus* (DC.) ČELAK. Květ. Okolí Praž. 70, 1870.

Vytrvalé byliny s krátkým výběžkatým oděnkem. Lodyha přímá, 20—60 (—80) cm vys., v hor. polovině chudě větvená, po celé délce hustě, v dol. třetině odstále chlupatá (u mladých jedinců přitiskle), chlupy až 2 mm dl. Přizemní listy s pochvami štětinatě chlupatými, čepel dlanitě hluboce 3dílná (vzácně 5dílná) se širokými vejčité kosníkovitými úkrojky, (0,7—)

1,0—1,5 cm šir., po obou stranách hustě přitiskle chlupatá; postranní úkrojky 3dílného listu nejčastěji dvouločné, prostřední úkrojek 3laločný, ve vrcholové části všechny úkrojky laločnatě zubaté; řapík 6—10 (—15) cm dl., nejčastěji odstále hustě chlupatý; čepel lodyžních listů až téměř k bázi členěná v úzké kopinaté úkrojky, na obou stranách přitiskle chlupatá. Květní stopky rýhované. Květy světle žluté; kališní lístky úzce vejčité, (5—) 6—7 mm dl., na vnější straně dlouze hustě chlupaté (zvláště na žilkách), na okrajích lysé; korunní lístky široce vejčité, (7—) 8—12 (—15) mm dl. Nažky vejcovité, 3,0—3,5 (—4,0) mm dl., lysé, za zralosti s výrazným až 0,5 mm šir. křídlatým okrajem; zobánek kruhovitě zakřivený. V—VII. Hkf.

$2n = 16$ (ČSR: 32. Křivokl., 41. Stř. Povlt.)

Variabilita: U nás pouze v nominální subspecii — subsp. *nemorosus*; je velmi proměnlivý v odění lodyh a ve velikosti květů. V supramontánním až v subalpínském stupni (Krkonoše, Hrubý Jeseník) rostou populace připomínající svými znaky alpskou subsp. *polyanthemophyllus* (W. KOCH et H. HESS) TUTIN. Tyto rostliny jsou statnější, s přizemními listy 5dílnými s laloky až 4 cm šir., a rovněž s listovými úkrojky širšími; vyžadují u nás dalšího taxonomického studia. Výskyt subsp. *serpens* (SCHRANK) TUTIN je pravděpodobně v jz. Čechách v montánním stupni Šumavy; tato subspecie se liší dvouletostí a poléhavými lodyhami, kořenujícími v uzlinách. Na západočeských hadcích roste var. *serpentini* DOMIN, liší se úzce vejčitými úkrojky čepelí přizemních listů.

Ekologie a cenologie: Lesní světliny, pláště, lemy nebo louky na převážně humózních půdách, nejčastěji ve společenstvech podsvazu *Eu-Fagenion* a svazu *Carpinion*, *Molinion*, *Cynosurion* a ve vyšších polohách ve společenstvech svazu *Polygono-Trisetion* a *Nardion*.

Rozšíření v ČSR: Těžiště rozšíření v oreofytiku, chybí nebo vzácný v termofytiku stř. Čech a některých pahorkatinných oblastech mezofytika; na Moravě chybí téměř v celé stř. a j. části; roste nejčastěji v rozpětí suprakolinního až supramontánního stupně (max.: Hrubý Jeseník, Velká Kotlina, ca 1 420 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 76.

T: 3. Podkruš. pán., 4. Loun.-lab. střed., 6. Džbán, 7. Středočes. tab., 8. Čes. kras, 9. Dol. Povlt., 11. Stř. Pol., 14. Cidl. pán., 15. Vých. Pol., 16. Znoj.-brn. pah. — M: 22. Halštr. vrch., 23. Smrč., 24. Hor. Poohří, 25. Krušn. podh., 26. Čes. les, 27. Tachov. bráz., 28. Tep. vrchy, 29. Doup. vrchy, 32. Křivokl., 35. Podbrd., 37. Šum.-novohr. podh., 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán., 40. Jihočes. pah., 42. Votic. pah., 43. Votic. vrch., 44. Mileš. střed., 50. Luž. hory, 56. Podkrk., 63. Českomor. mezih., 70. Mor. kras, 72. Zábř.-unič. úv., 80. Stř. Pobeč., 81. Host. vrchy. — O: ve všech fyt. o.

Tab. 78: 1 *Ranunculus repens*, 1a — plody.

Celkové rozšíření: Severní část Pyrenejského poloostrova, Francie, Itálie, stř. a jv. Evropa, Dánsko, pobaltské republiky SSSR, na východ po z. Ukrajinu.

3. *Ranunculus repens* L. — pryskyřník plazivý
Tab. 78/1

Ranunculus repens LINNAEUS Sp. Pl. 554, 1753.

Exsikáty: Fl. Českoslov. Exs., no 3. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 833.

Vytrvalé byliny se svazčitými kořeny. Lodyha plazivá nebo vystoupavá, (10—) 30—50 (—100) cm dl., roztroušeně chlupatá nebo lysá, s dlouhými nadzemními olistěnými a kořenujícími výběžky. Přizemní listy dlouze řapíkaté; čepel 3četná s listky dlouze řapíčkatými, v obrysu vejčitými nebo kosníkovitě vejčitými, hluboce 3dílnými až 3sečnými, na okraji nepravidelně hluboce zubatými, po obou stranách lysesými nebo roztroušeně krátce chlupatými; řapík až 20 cm dl.; lodyžní listy podobné přizemním, pouze nejhořejší ± přisedlé, 3dílné s kopinatými, na okraji zubatými úkrojky. Květní stopky hustě přitiskle chlupaté. Květy velké, zlatožluté; kališní listky vejčité, 5—7 (—8) mm dl., od koruny odstálé, záhy opadavé, na vnější straně řidce až hustě chlupaté; korunní listky široce vejčité, 7—12 (—14) mm dl., lysé, lesklé. Nažky vejcovité, slabě smáčklé, 2,5—3,5 mm dl., lysé, se zřetelným světlým okrajem; zobánek až 1 mm dl., slabě hákovitě zakřivený. V—VIII. Hkf.

$2n = 32$ (ČSR: 93. Krk.), 16 (extra fines)

Variabilita: Druh je značně proměnlivý, zejména ve vzrůstu (s lodyhami přes 1 m dl.), v odění, ve velikosti a tvaru listů a v počtu korunních lístků. Např. podle zubatosti a tvaru řapíčkatých lístků v 3četných čepelích byla popsána var. *angustisectus* GREMLI. Taxonomická hodnota všech morfologických odchylek není příliš vysoká.

Ekologie a cenologie: Vlhké louky, lužní lesy nebo vlhká místa v polích, příkopy, u cest apod., nejčastěji ve společenstvech tříd *Molinio-Arrhenatheretea*, *Galio-Urticetea* (diagnostický druh svazu *Aegopodion podagrariae*), *Plantaginea majoris* (diagnostický druh svazu *Agropyro-Rumicion crispi*) a svazu *Alno-Ulmion*.

Rozšíření v ČSR: V celém území dosti hojně až hojně od planárního do supramontánního stupně a ojediněle i výše (max.: vrchol Sněžky, ca 1600 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 77.

Celkové rozšíření: Eurasie; s. Afrika, adventivní v Severní a Jižní Americe a na Novém Zélandu. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 164; HULTÉN FA 1968: 481; HULTÉN CP 1971: 235.

4. *Ranunculus lanuginosus* L. — pryskyřník kosmatý
Tab. 77/3

Ranunculus lanuginosus LINNAEUS Sp. Pl. 554, 1753.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 1221. — Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 2549.

Vytrvalé byliny s krátkým vystoupavým oddenkem. Lodyha přímá, (20—) 30—50 (—100) cm vys., od spodu větvená, po celé délce odstále měkce huňatá bílými chlupy 2—3 mm dl. Přizemní listy ± žlutozelené, dlouze řapíkaté; čepel 3—5dílná, s prostředním dílem 3klanným a postranními 2—3klannými; listové úkrojky široce vejčité, na okrajích nepravidelně zubaté až laločnaté, na obou stranách i okrajích listu řidce chlupaté bílými, až 1 mm dl. chlupy; řapík 10—15 (—25) cm dl., odstále hustě chlupatý; lodyžní listy podobné přizemním, stř. krátce řapíkaté, hor. přisedlé, s hluboce členěnými, úzce kopinatými úkrojky. Květní stopky nejsou podélně brázdité, 5—10 (—15) cm dl., hustě přitiskle chlupaté; květy četné, okrově žluté; kališní listky odstálé, široce až úzce vejčité, 5,5—6,5 (—7,0) mm dl., na vnější straně hustě chlupaté, s nápadným světlým okrajem; korunní listky široce vejčité, (7—) 10—15 mm dl., lysé, lesklé. Nažky vejcovité, (3,0—) 3,5—4,5 mm dl., 2,5—3,0 (—3,5) mm šir., lysé, lesklé, silně smáčklé; zobánek špičatý, hákovitě zakřivený, až 1,5 mm dl. V—VII. Hkf.

$2n = 28$ (ČSR: 8. Čes. kras, 32. Křivokl., 70. Mor. kras)

Ekologie a cenologie: Vlhká stinná místa v suťových lesích, bučinách nebo v lužních lesích ve společenstvech svazu *Tilio-Acerion* a podsvazů *Acerenion*, *Eu-Fagenion* nebo *Alnion glutinoso-incanae*.

Rozšíření v ČSR: V celém území častý nebo roztroušený od planárního do supramontánního stupně, s těžištěm výskytu v suprakolinním až montánním stupni (max.: Šumava, Boubín, ca 1 200 m; Králický Sněžník, ca 1 230 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 77.

Celkové rozšíření: Stř. a jv. Evropa, Itálie, Dánsko a z. oblasti evropského SSSR. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 164.

5. *Ranunculus acris* L. — pryskyřník prudký

Ranunculus acris LINNAEUS Sp. Pl. 554, 1753.

Vytrvalé byliny s oddenkem krátkým nebo prodlouženým, až 10 cm dl. Lodyha přímá, (20—) 30—90 (—100) cm i více vys., od poloviny bohatě větvená, rýhovaná, lysá nebo v dol.

Tab. 79: 1 *Ranunculus acris* subsp. *acris*, 1a — plod. — 2 *R. acris* subsp. *friesianus*, 2a — plod.

[TAB. 79] 431

polovině přitiskle řídce až hustě chlupatá. Přízemní listy s pochvami lysými až štětinatě chlupatými, dlouze řapíkaté; čepel dlanitě 3–5 (–7)klaná až -dílná, lysá nebo hustě přitiskle chlupatá až řídce štětinatá, s úkrojky většinou 3dílnými do $\frac{1}{3}$ – $\frac{2}{3}$ nebo až k bázi zastříhovanými do úkrojků čárkovitě kopinatých až vejčité klínovitých, (0,3–) 0,5–1,5 (–2,0) cm šir., okraje úkrojků zastříhovaně zubaté; řapík 10–15 (–20) cm dl., ± lysý až hustě přitiskle nebo odstále chlupatý; lodyžní listy podobné přízemním, s úkrojky čárkovitými až úzce kopinatými. Květní stopky rýhované, přitiskle chlupaté. Květy žluté, kališní lístky ± ke koruně přitisklé, úzce vejčité až kopinaté, (4,0–) 4,5–6,5 (–7,5) mm dl., se zřetelným světlým lemlem, krátce přitiskle nebo dlouze odstále chlupaté; korunní lístky obvejčité, (5–) 7,5–10 (–13) mm dl., lesklé, lysé; nitky tyčinek lysé nebo řídce pýřité. Nažky okrouhle vejcovité, (2,0–) 2,4–3,2 (–3,5) mm dl., lysé, smáčklé; zobánek stočený nebo přímý, 0,3–0,5 mm dl. V–VIII (–IX). Hkf. Tox.

Celkové rozšíření: Celá Evropa (na severu až k 70° s. šířky); chybí v Portugalsku, v nejnižnějších částech Evropy (Sicílie, Kréta). V Asii celá z. Sibiř až po hor. tok Jeniseje. Adventivní v Severní Americe. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 164; HULTÉN FA 1968: 485; HULTÉN CP 1971: 297.

Poznámka: Druh představuje na našem území velmi proměnlivý komplex, pravděpodobně jen diploidních typů. Rozpadá se na částečně morfologicky odlišitelné populace, mezi nimiž je mnoho intermediárních přechodů ve všech znacích. Tyto populace lze hodnotit jako subspecie, i když nejsou příliš vyhraněné.

- 1a Oddenek krátký; listové úkrojky čárkovitě kopinaté . . . . . (a) subsp. *acris*
 b Oddenek prodloužený, až 10 cm dl., ± vodorovný; listové úkrojky vejčité až vejčité klínovité 2
 2a Listy měkké, tenké, většinou na rubu hustě přitiskle chlupaté; úkrojky na okraji s četnými hustými zuby; nitky tyčinek lysé . . . . .
 . . . . . (b) subsp. *friesianus*
 b Listy tuhé, tlusté, řídce štětinaté; úkrojky na okraji s řídkými zuby; nitky tyčinek řídce pýřité . . . . . (c) subsp. *strigosus*

(a) subsp. *acris* — pryskyřník prudký pravý
 Tab. 79/1

Ranunculus acris subsp. *acris*

Exsikáty: Fl. Exs. Herb. Inst. Bot. Univ. Carol., no 41. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1130.

Listové úkrojky dlanitodílných čepelí přízemních listů do $\frac{2}{3}$ nebo až k bázi zastříhované, čárkovitě kopinaté, 0,3–0,8 mm šir. Kališní lístky krátce přitiskle chlupaté. Nažky s krátkým stočeným zobánkem.

2n = 14 (ČSR: více zjištění z různých oblastí)

Ekologie a cenologie: Louky, pastviny a jiné vlhčí travinné porosty jak na bazických, tak silikátových podkladech. Diagnostický druh třídy *Molinio-Arrhenatheretea*, dále též ve společenstvech řádů *Brometalia erecti*, popř. *Calamagrostidetalia villosae* a *Caricetalia fuscae* a ve společenstvech svazu *Adenostyilion* a třídy *Nardo-Callunetea*.

Rozšíření v ČSR: V celém území ve všech fytogeografických oblastech v rozsahu planárního až submontánního stupně; ve vyšších polohách (montánní až subalpínský stupeň) má zřetelně nižší frekvenci výskytu (max.: Sněžka, ca 1 600 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 78.

(b) subsp. *friesianus* (JORDAN) ROUY et FOUC. — pryskyřník prudký Friesův Tab. 79/2

Ranunculus acris subsp. *friesianus* (JORDAN) ROUY et FOUCAUD Fl. Fr. 1: 103, 1893. — Syn.: *Ranunculus friesianus* JORDAN Observ. Pl. Crit. 6: 17, 1847. — *R. stevenii* auct. fl. europ., non ANDRZ. in BESSER.

Exsikáty: Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 101.

Listové úkrojky dlanitoklaných čepelí přízemních listů do $\frac{1}{3}$ laločnatě zubaté, vejčité, 1–2 cm šir. Kališní lístky krátce přitiskle chlupaté. Nitky tyčinek lysé. Nažky se zřetelným hákovitě zahnutým zobánkem.

2n = 14 (extra fines)

Centrum rozšíření má v z. Evropě, na území ČSR se vyskytuje vzácně a výhradně v umělých trávnících jako synantrop zavlečený s travním osivem. Nejčastější je v parcích nebo v zahradách od planárního do suprakolinního stupně v oblastech termofytika a mezofytika. Vytváří často tranzitní typy s nominální subspecií.

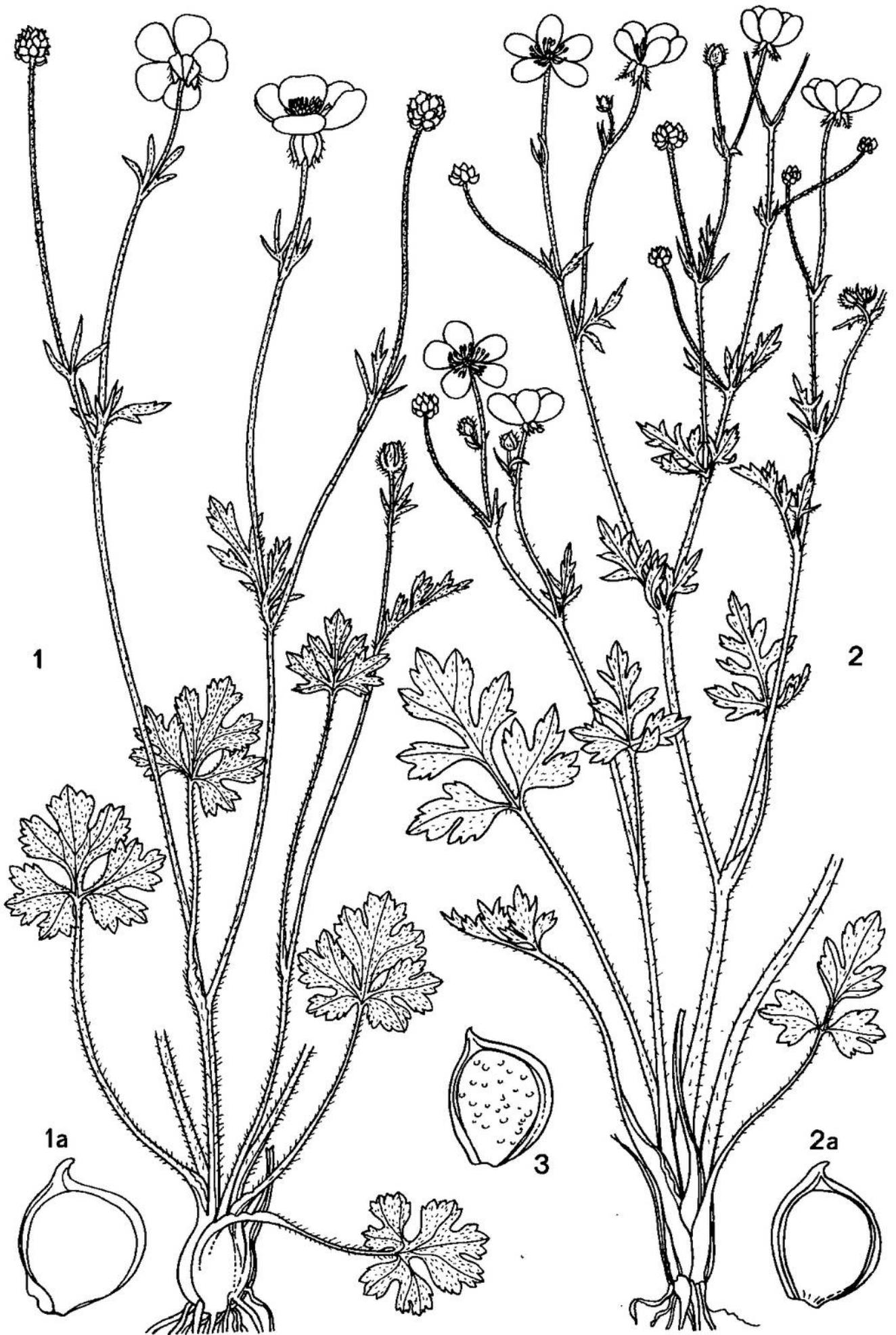
(c) subsp. *strigosus* (SCHUR) HYL. — pryskyřník prudký hřebíkatý

Ranunculus acris subsp. *strigosus* (SCHUR) HYLANDER Symb. Bot. Upsal. 7: 1, 1943. — Syn.: *Ranunculus strigosus* SCHUR Enum. Pl. Transsilv. 17, 1866. — *R. stevenii* ANDRZ. in BESSER Enum. Pl. Volhyn. 22, 1822.

Listové úkrojky dlanitoklaných čepelí přízemních listů až do $\frac{1}{2}$ čepele zastříhované, zubaté, ca 1 cm šir. Kališní lístky dlouze odstále

Tab. 80: 1 *Ranunculus bulbosus*, 1a — plod. — 2 *R. sardous* subsp. *sardous*, 2a — plod. — 3 *R. sardous* subsp. *subdichotomicus*, plod.

chlupaté. Nitky tyčinek řídce pýřité. Nažky s přímým nebo jen nepatrně zahnutým zobánkem.

$2n = 28$ (extra fines)

Těžiště rozšíření má ve v. a jv. Evropě, častý v teplých oblastech sousedního Slovenska. Výskyt v ČSR je pravděpodobný, neboť na některých lokalitách (19. B. Karp. step.) rostou populace velmi blízké a téměř totožné s touto subspecií, spojené přechodnými typy s nominální subspecií.

6. *Ranunculus bulbosus* L. — pryskyřník

hliznatý Tab. 80/1

Ranunculus bulbosus LINNAEUS Sp. Pl. 554, 1753. — Syn.: *Ranunculus bulbifer* JORDAN Ann. Soc. Linn. Lyon 7: 448, 1861. — *R. valdepubens* JORDAN Ibid. 7: 450, 1861.

Exsikáty: Extra fines: DÖRFLER Herb. Norm., no 4448. — Fl. Exs. Austro-Hung., no 1717.

Vytrvalé byliny. Lodyha přímá, (10—) 15—40 cm vys., na bázi ztlustlá v kulovitou hlízu o ca 0,5—3,5 cm průměru, v hor. polovině chudě větvená, přitiskle chlupatá. Přizemní listy široce pochvaté, dlouze řapíkaté; čepel hluboce 3dílná, s listovými úkrojky 3klanými, ve vrcholové části nepravidelně hluboce zubatá, se stř. listovým úkrojkem krátce řapíkatým; řapík 10—15 cm dl., po celé délce hustě chlupatý; stř. a hor. lodyžní listy krátce řapíkaté až přisedlé, dřipené v kopinaté úkrojky; všechny listy po obou stranách hustě chlupaté. Květní stopky mělce rýhované, za plodu s hustými přitisklými chlupy. Květy leskle zlatožluté; kališní lístky vejčité, 5—6 (—7) mm dl., zašpičatělé, na vnější straně hustě dlouze chlupaté, nazpět sehnuté a ke květní stopce přitisklé; korunní lístky široce vejčité, (8—) 10—12 (—15) mm dl., lysé. Nažky okrouhle vejcovité, 2,5—3,5 (—4,0) mm dl., slabě zploštělé, hladké, s úzkým světlým lemem a s krátkým zakřiveným zobánkem. V—VII. Hkf—Gf.

$2n = 16$ (ČSR: 52. Ral.-bez. tab.)

Variabilita: U nás jen v nominální subspecií — subsp. *bulbosus*.

Ekologie a cenologie: Suché louky, výslunné stráně na hlinito-písčitých půdách i na vápnatých spraších ve společenstvech svazů *Bromion erecti* (diagnostický druh) nebo *Arrhenatherion*.

Rozšíření v ČSR: Těžiště rozšíření má v termofytiku, ve vyšších polohách mezofytika roztroušeně, v oreofytiku chybí. V planárním až submontánním stupni (max.: Hradišťany

u Lukova, ca 750 m). — Mapy: SLAVIK FKS 1986: 78.

T: ve všech fyt. o. — M: 25. Krušn. podh., 31. Plz. pah., 32. Krivokl., 34. Plán. hřeb., 36. Horaž. pah., 37. Šum.-novohr. podh., 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán., 40. Jihočes. pah., 41. Stř. Povít., 42. Votic. pah., 49. Frýdl. pah., 52. Ral.-bez. tab., 53. Podješ., 55. Čes. ráj. 56. Podkrk., 58. Sud. mezih., 59. Orl. podh., 60. Orl. opuky, 62. Litomyš. pán., 63. Českomor. mezih., 64. Řičan. ploš., 65. Kutnoh. pah., 67. Českomor. vrch., 68. Mor. podh. Vysoč., 69. Želez. hory, 70. Mor. kras, 71. Drah. vrch., 80. Stř. Pobeč., 81. Host. vrchy.

Celkové rozšíření: Celá Evropa, na sever až po 63° s. šířky, na východ po z. oblasti evropského SSSR, s. Afrika, Malá Asie, Kavkaz. — Mapy: MEISEL et al. 1965: 163.

7. *Ranunculus sardous* CRANTZ — pryskyřník sardinský

Ranunculus sardous CRANTZ Stirp. Austr. 2: 84, 1763. — Syn.: *Ranunculus philonotis* EHRH. Beitr. Naturk. Wiss. 2: 145, 1788.

Exsikáty: Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 1725. — DÖRFLER Herb. Norm., no 4449 (ut *R. pseudobulbosus* SCHUR).

Jednoleté byliny. Lodyha přímá, 10—40 (—50) cm vys., na bázi není hlízovitě ztlustlá, od spodu bohatě větvená, po celé délce buď olýsalá, nebo roztroušeně dlouze chlupatá a u přizemní listové růžice hustě ± odstále chlupatá bílými chlupy až 1 mm dl. Přizemní listy široce pochvaté, 3dílné až 3sečné, dlouze řapíkaté; řapíky i čepele po obou stranách roztroušeně až hustě chlupaté; listové úkrojky 3laločné až 3klané, 1—4 cm dl., kratičce řapíkaté, na okrajích nepravidelně laločnatě zubaté; lodyžní listy podobné přizemním, hor. listy přisedlé, s úzce kopinatými chlupatými úkrojky. Květní stopky hluboce rýhované, za plodu přitiskle hustě chlupaté. Květy světle citrónově žluté; kališní lístky vejčité, 3,0—4,5 mm dl., zašpičatělé, na vnější straně roztroušeně dlouze chlupaté, nazpět sehnuté a ke květní stopce přitisklé; korunní lístky vejčité, 6,5—10,0 (—12,0) mm dl., lesklé, lysé. Nažky okrouhle vejcovité, zploštělé, (2,0—) 2,5—3,5 (—4,0) mm dl., hladké nebo hrbolkaté, s úzkým světlým lemem. V—IX. Tf.

Celkové rozšíření: Téměř celá Evropa od Velké Británie až po jv. Ukrajinu a Krym; na sever až po ca 58° s. šířky a na jihu v celém Středozemí včetně s. Afriky.

U nás ve dvou subspeciích:

1a Lodyhy olýsalé; nažky na povrchu hladké, 2,5—3,5 (—4,0) mm dl. . . . .

Tab. 81: 1 *Ranunculus sceleratus*, 1a — plody. — 2 *R. arvensis*, 2a — plod.

- . . . . . (a) subsp. *sardous*
 b Lodyhy ± hustě odstále chlupaté; nažky na
 povrchu hrbolkaté, 2—3 mm dl. . . . .
 . . . . . (b) subsp. *subdichotomicus*

(a) subsp. *sardous* — pryskyřník sardinský
 pravý Tab. 80/2

Syn.: *Ranunculus pseudobulbosus* SCHUR Verh. Sieben-
 bürg. Ver. Naturwiss. 10: 84, 1859. — *R. sardous* var. *laevis*
 ČELAK. Prodr. Fl. Böhm., 418, 1875. — *R. sardous* subsp.
laevis (ČELAK.) ŠMALG. Fl. Sredn. Juž. Ross., 1: 21, 1895.

Lodyhy olysalé. Nažky na povrchu hladké,
 bez hrboulek, nejčastěji 2,5—3,5 mm dl.

$2n = 16$ (extra fines)

Ekologie a cenologie: Pastviny, vlhká
 pole, obnažená dna, příkopy, trávníky, sešlapá-
 vaná místa, převážně na hlinito-písčitéch pů-
 dách ve společenstvech svazů *Nanocyperion*,
Agropyro-Rumicion crispi, *Polygonion avicularis*
 a *Sherardion*.

Rozšíření v ČSR: Těžiště rozšíření v ter-
 mofytiku, v mezofytiku roztroušeně, v oreofyti-
 ku chybí. Nejčastěji od planárního do kolinní-
 ho stupně (max.: Mariánské Lázně, ca 580 m).
 — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 79.

T: ve všech fyt. o. — M: 28. Tep. vrchy, 31. Plz. pah.,
 32. Křivokl., 33. Branž. hv., 34. Plán. hřeb., 36. Horaž. pah.,
 37. Šum.-novohr. podh., 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán.,
 40. Jihočes. pah., 41. Stř. Povlt., 42. Votic. pah., 45. Verneř.
 střed., 65. Kutnoh. pah., 68. Mor. podh. Vysoč., 81. Host.
 vrchy.

(b) subsp. *subdichotomicus* GERBAULT — prys-
 kyřník sardinský hrbolkatý Tab. 80/3

Ranunculus sardous subsp. *subdichotomicus* GERBAULT
 Bull. Soc. Bot. Fr. 67: 267, 1920. — Syn.: *Ranunculus hir-*
sutus CURTIS Fl. Lond. 1: tab. 40, 1775. — *R. sardous* var. *tub-*
erculatus ČELAK. Prodr. Fl. Böhm. 418, 1875.

Lodyhy ± hustě odstále chlupaté. Nažky
 na povrchu hrbolkaté, nejčastěji 2—3 mm dl.

$2n = ?$

Rozšíření v ČSR: Roztroušeně, hlavně
 v suprakolinním stupni mezofytika a ojedinele
 v planárním stupni termofytika; v oreofytiku
 chybí. Výskyt této subspecie není dostatečně
 známý, zatím zjištěna pouze:

T: 18. Jihomor. úv. (Hrušovany nad Jevišovkou). —
 M: 24. Hor. Poohří (Soos), 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán.
 (Veselí nad Lužnicí; Borkovice; Mažice), 55. Čes. ráj (Osek
 u Dolního Bousova).

Poznámka: Subsp. *sardous* má těžiště výskytu ve
 v. části ČSR; v z. části by měla mít častější výskyt subsp.
subdichotomicus. Frekvence výskytu obou subspecií není
 přesně známa, zvláště, když ČSSR je územím jejich společ-

ného výskytu (cf. HOLUB et al. Folia Geobot. Phytotax. 7:
 177—181, 1972).

Sect. 2. *Echinella* DC.

Nažky na plochách ostnitě hrbolkaté a na
 hranách až dlouze ostnitě.

8. *Ranunculus arvensis* L. — pryskyřník rolní
 Tab. 81/2

Ranunculus arvensis LINNAEUS Sp. Pl. 555, 1753. —
 Syn.: *Pfundia arvensis* (L.) OPIZ Sezn. Rostl. Květ. Čes. 73,
 1852.

Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 626.

Jednoleté byliny. Lodyha vzpřímená, (10—)
 15—20 (—50) cm vys., větvená již od dol. polo-
 viny, ± lysá nebo hustě chlupatá přitisklými
 dlouhými bílými chlupy, zejména v hor. polovi-
 ně. Přízemní listy a dol. lodyžní listy dlouze řa-
 pikaté, s řapíkem 4—5 cm dlouhým, na bázi
 pochvaté, s listovými pochvami na okrajích
 dlouze odstále chlupatými; lodyžní listy lysé
 nebo jen na plochách roztroušeně dlouze chlu-
 paté, 3dílné s obvejčitě klínovitými, na špičce
 3zubými úkrojky, 2—3 (—4) cm dl., 5—8
 (—10) mm šir., hor. lodyžní listy přisedlé, 3se-
 čné s úzce klínovitými až kopinatými úkrojky,
 na svrchní straně řídce chlupaté, 2—3 cm dl.,
 (1—) 2—3 (—4) mm šir., celokrajné, na vrcholu
 zašpičatělé. Květní stopky (4—) 5—7 cm dl., rý-
 hované, hustě chlupaté. Květy četné, světle ci-
 trónově žluté, kališní listy široce vejčité,
 4—5 mm dl., hustě chlupaté, od koruny odstá-
 lé; korunní lístky obvejčité, 4—5 (—7) mm dl.,
 lysé; pylová zrna periporátní, na povrchu s ost-
 ny. Nažky vejcovité, výrazně zploštělé, bez zo-
 bánku, (4—) 5—7 (—8) mm dl., 3—4 (—5) mm
 šir., na plochách ostnitě hrbolkaté a na hranách
 až dlouze ostnitě, s ostny 2—3 mm dl., zobánek
 přímý nebo slabě zakřivený, až 3 mm dl. V—
 VII. Tf.

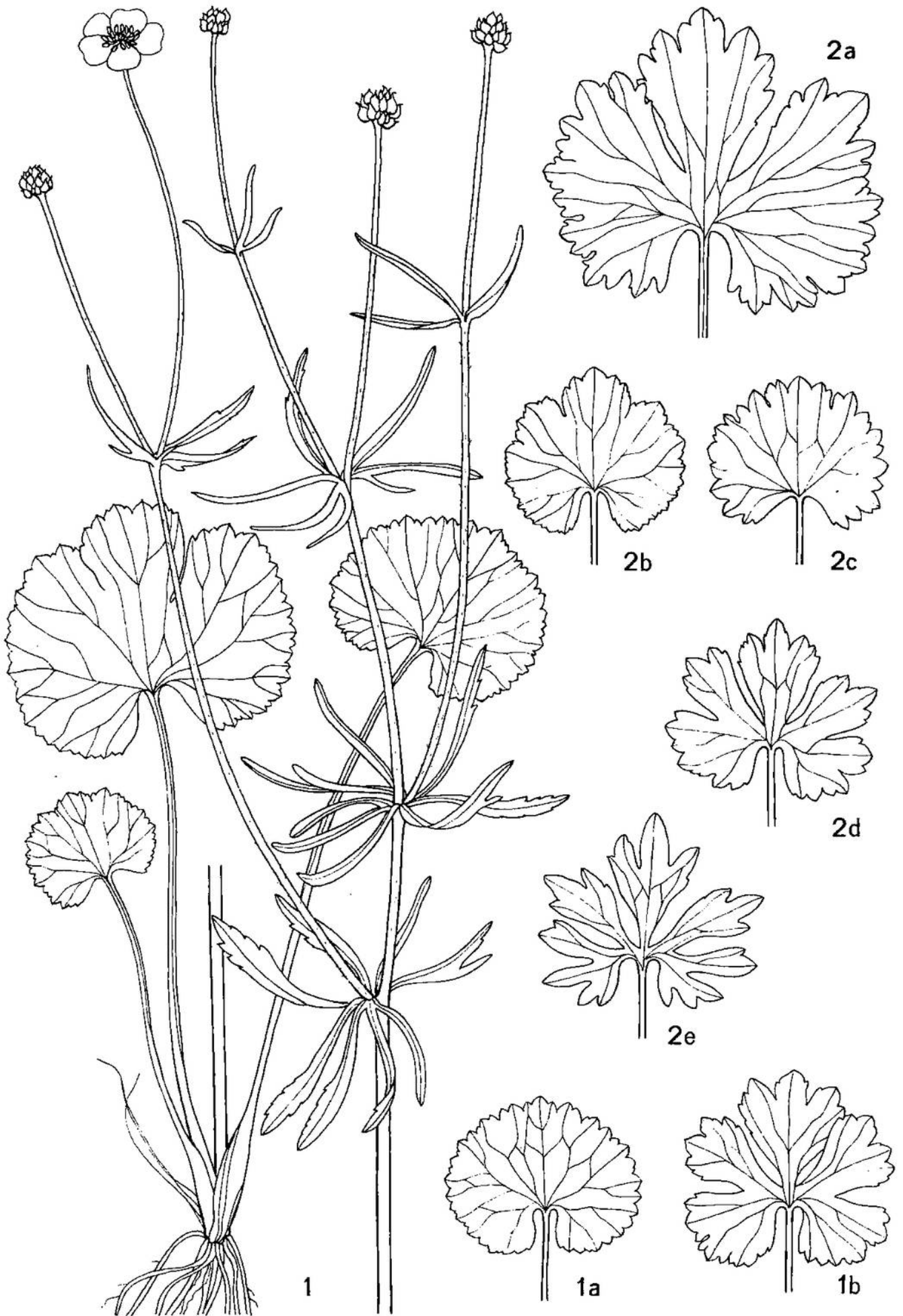
$2n = 32$ (extra fines)

Variabilita: Druh je proměnlivý ve skulptuře nažek,
 zvláště v délce ostnů. Kromě typické populace s dlouze ost-
 nitými nažkami (var. *arvensis*) vyskytují se v evropském
 areálu rostliny s krátkými osténky nebo nízkými bradavka-
 mi [var. *tuberculatus* (DC.) KOCH a var. *inermis* KOCH], které
 bývají někdy hodnoceny jako samostatné druhy — *R. tub-*
erculatus DC. a *R. reticulatus* SCHMITZ et REGEL. V ČSR ne-
 byly tyto odchylky zjištěny, i když lze jejich výskyt předpo-
 kládat.

Ekologie a cenologie: Plevel, přede-
 vším v obilí. Roste nejčastěji na hlinitopísči-
 tých půdách, vápnitých spraších, ale i na siliká-

Tab. 82: 1 *Ranunculus auricomus*, 1a,b — přízemní listy. — 2 *R. fallax* a—e — přízemní listy.

toových podkladech. Diagnostický druh třídy *Secalietea*, nejčastěji ve společenstvech svazu *Caucalion lappulae*.

Rozšíření v ČSR: Převážně v termofytiku, roztroušeně v nižších polohách mezofytika, v oreofytiku chybí. Těžiště rozšíření v planárním až kolinním stupni (max.: Valašské Klobouky, ca 620 m). Δ — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 79.

T: ve všech fyt. o. — M: 24. Hor. Poohří (Františkovy Lázně), 31. Plz. pah. (Lochotín; Rokycany; Domažlice), 32. Křivokl. (Zbiroh; Žebrák; Dobrá u Kladna), 35. Podbrd. (Obecnice), 36. Horaž. pah. (Kadov; Hadí rybník; Hutě), 37. Šum.-novohr. podh., 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán., 41. Stř. Povlt. (Zlákovice), 42. Votic. pah. (Tábor), 43. Votic. vrch. (Jetřichovice), 55. Čes. ráj, 56. Podkrk., 57. Podzvič. (Soví doly), 58. Sud. mezih. (Police nad Metují), 59. Orl. podh. (Val; Krčín u Nového Města nad Metují), 61. Dol. Poorl. (Ústí nad Orlicí), 62. Litomyš. pán. (Litomyšl; Sloupnice; Vysoké Mýto), 63. Českomor. mezih. (Polička; Česká Třebová), 64. Řičan. ploš. (Ondřejov; Štíhlce u Řičan), 65. Kutnoh. pah. (Uhlířské Janovice), 67. Českomor. vrch. (Slavice u Třebíče), 69. Želez. hory (Chrast; Skuteč), 71. Drah. vrch. (Konice), 72. Zábř.-unič. úv. (Zábřeh), 74. Slez. pah. (Bernartice), 77. Středomor. Karp. (Bohuslavice u Kyjova), 78. B. Karp. les., 79. Gottw. vrchy (Gottwaldov; Dřevnice; Jaroslavice), 80. Stř. Pobeč. (Vsetín; Kateřinice; Hovězí), 82. Javorn. (Zdčehov).

Celkové rozšíření: Evropa s výjimkou stf. a s. Fennoskandie, převážná část evropského SSSR, s. Afrika, jz. Asie až po sz. Indii; adventivně v Severní Americe. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 165.

Sect. 3. *Ranunculastrum* DC.

Byliny s hlízovitými kořeny, celé stříbrobílé hedvábitě chlupaté.

9. *Ranunculus illyricus* L. — pryskyřník illyrský Tab. 76/1

Ranunculus illyricus LINNAEUS Sp. Pl. 552, 1753.

Exsikáty: Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 1712.

Vytrvalé byliny s vejcovitými hlízovitými kořeny. Lodyha přímá, (20—) 30—45 (—60) cm vys., po celé délce stříbrobílá nebo šedobílá hedvábitě chlupatá. Přízemní listy dlouze řapíkaté, čepel kopinatá nebo dlanitě 3sečná s čárkovitě kopinatými, špičatými, celokrajnými úkrojky, (3—) 4—6 (—8) cm dl., 0,3—0,5 (—1,0) cm šir., po obou stranách hustě běloplstnatě chlupaté; řapík 5—7 (—9) cm dl., hustě přitiskle chlupatý; lodyžní listy podobné přízemním, ale krátce řapíkaté nebo přisedlé. Květy jednotlivé, přímé, zlatožluté; kališní lístky nazpět sehnuté ke květní stopce, úzce vejčité, 6—8 mm dl., na vnější straně hustě běloplst-

naté; korunní listky okrouhle široce vejčité, 7—13 (—15) mm dl., lysé. Nažky smáčklé, 2,5—3,5 mm dl., křídlaté, lysé, s oplodím někdy na povrchu jemně bradavčitém; zobánek přímý, až 1 mm dl. V—VI. Hkf—Gf.

2n = 32 (extra fines)

Ekologie a cenologie: Suché travnaté nebo kamenité straně převážně na silikátových horninách; ve společenstvech svazu *Festucion valesiacae* a též ve společenstvech podsvazu *Poo badensis-Teucrienion montani*.

Rozšíření v ČSR: V Čechách mezi Čes. středohořím a dol. Povltavím v kolinním stupni termofytika a ojediněle v mezofytiku; na Moravě v nejjihnější části a ojediněle ve stf. části v planárním a kolinním stupni termofytika (max.: Pavlovské kopce, Děvín, ca 550 m). Δ — Mapy: ŠMARDA XM 1963: map. 194 (Morava); SLAVÍK FKS 1986: 80.

T: 4. Loun.-lab. střed. (Litoměřice; Zálezly), 7. Středočes. tab. (Veltrusy; Kralupy nad Vltavou; Nelahozeves), 9. Dol. Povlt., 10. Praž. ploš., 16. Znoj.-brn. pah., 17. Mikul. pah. (zde i na vápencích), 18. Jihomor. úv., 19. B. Karp. step. (Blatnice), 20. Jihomor. pah. (Tvarožná; Větrníky), 21. Haná (Brodek). — M: 65. Kutnoh. pah. (Dobřichov u Peček).

Celkové rozšíření: Stf. a jv. Evropa od Itálie až do stf. Povolží; Malá Asie. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 165; WALTER et STRAKA, Arealkunde 325, 1970.

Sect. 4. *Auricomus* SPACH

Přízemní listy nápadně odlišné od lodyžních. Nažky chlupaté.

10. *Ranunculus auricomus* L. — pryskyřník zlatožlutý Tab. 82/1, 83/2

Ranunculus auricomus LINNAEUS Sp. Pl. 531, 1753. — Syn.: *Ranunculus auricomus* subsp. *vulgaris* (ČELÁK.) DOŠTÁL Květ. ČSR: 184, 1948.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Social. Česosl., no 1403.

Vytrvalé byliny s krátkým oddenkem. Lodyha přímá, (10—) 15—35 (—50) cm vys., již od poloviny bohatě větvená anebo až v hor. třetině chudě větvená, vynikle rýhovaná, lysá, jen na bočních větvích roztroušeně až hustě přitiskle chlupatá. Přízemní listy 2—5, dlouze řapíkaté, značně se lišící velikostí a tvarem čepelí; čepel okrouhle ledvinitá, celistvá nebo 3—5dílná, zpravidla (2—) 4—6 (—7) cm šir., 3—4 (—5) cm dl., se zářezy mělkými nebo hlubokými, a pak čepel buď na okraji vroubkovaně zubatá anebo členěná do široce nebo úzce klíno-

Tab. 83: 1 *Ranunculus cassubicus*, 1a — plody. — 2 *R. auricomus*, plody. — 3 *R. fallax*, plody.

vitých až klínovitě obvejčitých úkrojků, na okrajích zubatých až laločnatě zastříhovaných; řapík (7—) 10—15 (—20) cm dl., ± lysý; lodyžní listy 2—5 (—7), ± přisedlé, všechny dlanitosečné s čárkovitými úkrojky celokrajnými nebo v hor. polovině zubatými až laločnatě zastříhovanými, lysými nebo zvláště na okrajích krátce odstále chlupatými. Květy zlatožluté, někdy s úplně nebo částečně zakrnělými korunními lístky; kališní lístky od koruny odstálé, úzce až široce vejčité, 5—7 (—8) mm dl., a většinou jen na okrajích odstále chlupaté; korunní lístky široce vejčité, 7,5—10,0 (—12,5) mm dl., lesklé, lysé a na vrcholu často vykrajované. Nažky na ± lysém plodním lůžku, široce vejcovité, 3—4 (—4,5) mm dl., roztroušeně až hustě chlupaté (jen vzácně lysé); zobánek hákovitě stočený, 0,5—1,2 mm dl. IV—V (—VI). Hkf.

2n = 32 (ČSR: 41. Stř. Povlt.), 16, 40, 48 (extra fines)

Variabilita: Jedná se o bohatý komplex drobných, většinou apomiktických druhů. Ze sousedních zemí bylo popsáno několik desítek mikrospecií. Rozlišovací morfologické znaky se týkají vesměs přizemních a lodyžních listů (počet listů; tvar a hloubka zářezů na čepelích; velikost, tvar a dělení jednotlivých úkrojků). Hodnotu těchto znaků je nutné zkoumat srovnávacím terénním studiem včetně karyologického rozboru.

Ekologie a cenologie: Světlé háje, louky, bažinaté olšiny, lesní lemy, pastviny, jak na bazických, tak silikátových podkladech; hlavně ve společenstvech svazů *Carpinion*, *Calthion*, *Alopecurion pratensis*, *Alnion glutinosae* a podsvazu *Eu-Fagenion*.

Rozšíření v ČSR: V celé oblasti termofytika, mezofytika a v nižších polohách oreofytika; nejčastější v kolinním až suprakolinním stupni. V oreofytiku (např. 90. Jihl. vrchy, 91. Žďár. vrchy, 93. Krk., 95. Orl. hory) má hor. výškovou hranici častého výskytu ca 650 m (max.: Krkonoše, Obří důl, ca 850 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 80.

Celkové rozšíření: Evropa, kromě nejsevernějších oblastí; záp. Sibiř až k hor. toku Jeniseje; již. Grónsko. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 165.

11. *Ranunculus fallax* (W. et Gr.) Schur — pryskyřník mnohotvárný Tab. 82/2, 83/3

Ranunculus fallax (Wimmer et Grabowski) Schur Verh. Naturforsch. Ver. Brünn 15: 37, 1877. — Syn.: *Ranunculus auricomus* L. var. *fallax* W. et Gr. Fl. Siles. 1/2: 128, 1829.

Vytrvalé byliny s krátkým oddenkem. Lodyha přímá, (20—) 25—35 (—40) cm vys., od po-

loviny chudě větvená, rýhovaná, lysá. Přizemní listy 2—5 (—6), dlouze řapikáté, lišící se vzájemně velikostí a tvarem; v jedné přizemní růžici vždy 1 až 2 listové čepele celistvé, na okraji vroubkovaně zubaté, zpravidla 5—7 cm šir., 3,5—4,5 (—5,0) cm dl., u řapíku s otevřeným zářezem; zbývající 2—4 vždy hluboce 3dílné (vzácně 5dílné) se zářezy do $\frac{1}{3}$ — $\frac{2}{3}$ čepele, jednotlivé úkrojky klínovitě obvejčité, v hor. polovině až 4 cm šir., na okrajích vroubkovaně zubaté nebo laločnatě zastříhované, ± lysé nebo na žilkách roztroušeně chlupaté; řapík 10—15 (—20) cm dl., rýhovaný, lysý; lodyžní listy 2—3 (—5), ± přisedlé hluboce dlanitosečné s 5—6 (—7) úkrojky čárkovitými, celokrajnými nebo jen v hor. polovině zubatými až zastříhovanými, lysými. Květy zlatožluté nebo bledě žluté, někdy bez vyvinutých korunních lístků; kališní lístky ke koruně přitisklé, úzce až široce vejčité, 5—6 (—7) mm dl., na vnějších plochách chlupaté; korunní lístky široce vejčité, 7—10 (—13) mm dl., lesklé, lysé. Nažky na ± lysém plodním lůžku, vejcovité, 3,5—4,2 (—4,5) mm dl., odstále krátce chlupaté; zobánek hákovitě stočený, 0,5—1,0 mm dl. (v souplodí často nevyvinuté plody). IV—V (—VI). Hf.

2n = 32 (extra fines)

Variabilita: Jedná se rovněž o komplex drobných apomiktických druhů s existencí přechodných typů k širokému druhu *R. auricomus*.

Ekologie a cenologie: Světlé listnaté lesy a louky ve společenstvech svazů *Carpinion* a *Arrhenatherion*.

Rozšíření v ČSR: V celé oblasti termofytika a mezofytika v rozpětí planárního až suprakolinního stupně; v oreofytiku chybí. Výskyt ani frekvenci výskytu nelze přesně stanovit vzhledem k existujícím přechodným populacím mezi oběma bohatými komplexy *Ranunculus fallax* a *R. auricomus*.

Celkové rozšíření: Stř. a v. Evropa; rozšíření ještě nedokonale známé.

12. *Ranunculus cassubicus* L. — pryskyřník kašubský Tab. 83/1

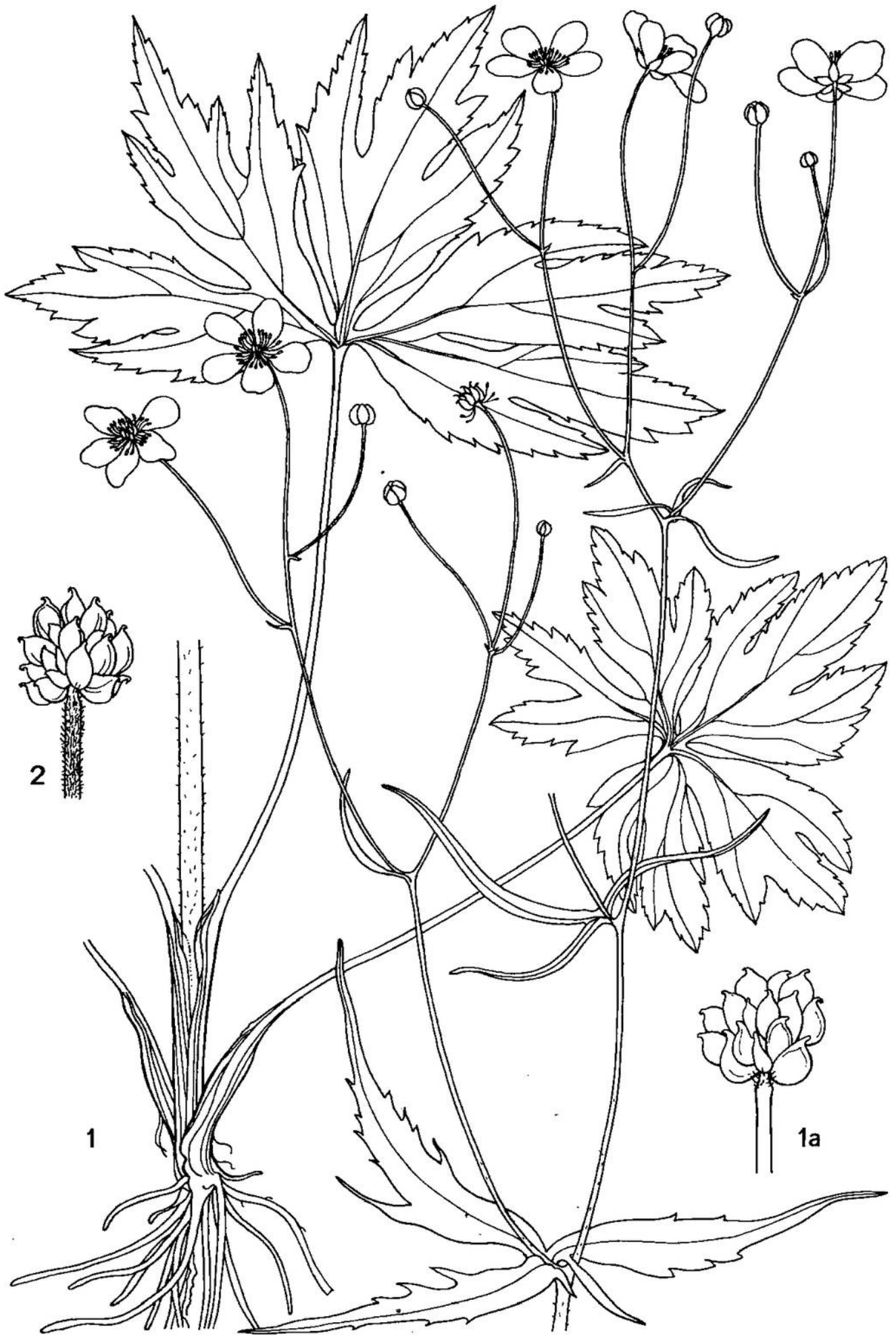
Ranunculus cassubicus LINNAEUS Sp. Pl. 551, 1753. — Syn.: *Ranunculus auricomus* L. subsp. *cassubicus* (L.) DOSTÁL Květ. ČSR: 184, 1948.

Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 628. — Extra fines: DÖRFLER Herb. Norm., no 4807.

Vytrvalé byliny s krátkým oddenkem. Lodyha přímá, (25—) 30—45 (—60) cm vys., v hor.

Tab. 84: 1 *Ranunculus plataniifolius*, 1a — souplodí. — 2 *R. aconitifolius*, souplodí.

polovině chudě větvená, vynikle rýhovaná, lysá, pouze boční větve roztroušeně řídce chlupaté. Přízemní listy 1—2 (vzácně 3), dlouze řapíkaté; čepel celistvá, široce až okrouhle ledvinitá, 6—12 (—14) cm šir., 4—8 (—9) cm dl., po obou stranách, zvláště na žilkách, roztroušeně chlupatá, k řapíku zúžená nebo u řapíku úzkým zářezem vykrojená; okraj čepele vroubkovaně zubatý, se zářezy mělkými nebo hlubšími; řapík 15—20 (—25) cm dl., rýhovaný, lysý nebo roztroušeně krátce chlupatý; lodyžní listy 2—5, ± přisedlé, hluboce dlanitosečně, s jednotlivými úkrojky úzce eliptickými až čárkovitými, (2,5—) 3,5—6,0 (—8,0) cm dl., (0,3—) 0,5—1,0 (—2,0) cm šir., v hor. polovině na okrajích zubatými až zastříhaně laločnatými, lysými nebo jen nezřetelně chlupatými. Květy zlatožluté, kališní listky ± ke koruně přitisklé, úzce vejčité, 5,5—7,5 (—9,0) mm dl., na vnějších plochách roztroušeně chlupaté; korunní listky široce vejčité, (10—) 12—15 mm dl., lesklé, lysé. Nažky na chlupatém plodním lůžku, vejcovité, 3,5—4,5 (—5,5) mm dl., hustě odstále chlupaté; zobánek přímý a na vrcholu hákovitě zakřivený, 1,0—1,5 mm dl. V—VI. Hkf.

2n = 24, 32, 40, 44, 64 (extra fines)

Variabilita: Ze sousedního Polska (cf. JANKUN et Z-MAILLOV Acta Biol. Cracov. 7: 131—152, 1964) bylo popsáno několik subspecií a desítky ekotypů. Jedná se o polyploidní komplex (tetraploidi, pentaploidi a hexaploidi), kde jednotlivé taxony jsou částečnými nebo úplnými apomikty. V některých částech Českomoravského mezofytika rostou populace, které je možno přiřadit k nejasným taxonům, označovaným v literatuře jako: *Ranunculus pseudocassubicus* (CHRIST) KOCH, *R. cassubicifolius* KOCH nebo množství infraspecifických taxonů — var. *incisifolius* REICHENB., var. *pinguis* REICHENB., f. *crenatus* NYÁRÁDY, f. *acuminatus* NYÁRÁDY. Rozlišovací morfologické znaky se týkají velikosti a tvaru prostředního úkrojků dlanitosečných lodyžních listů a hloubky zářezů přízemních celistvých ledvinitých listů. Tyto znaky jsou používány ve stř. Evropě k rozlišení apomiktických drobných druhů v rozsahu celého agregátního druhu *R. auricomus* (cf. DOLL in ROTHMALER et al. Exkursionsfl. Krit. Band, 121—124, 1976).

Ekologie a cenologie: Světlé listnaté lesy, teplomilné doubravy, ve společenstvech svazů *Carpinion* a *Quercion pubescenti-petraeae*.

Rozšíření v ČSR: Výskyt soustředěn do stř. a sv. Čech a na Moravě hlavně ve stř. a sv. části v rozpětí planárního až suprakolinního stupně termofytika a mezofytika; v oreofytiku chybí (max.: Vrchlabí, ca 500 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 81.

T: [chybí ve fyt. o. 1. Doup. pah., 2. Stř. Poohří, 3. Podkruš. pán., 6. Džbán]. — M: 32. Křivokl., 55. Čes. ráj, 56.

Podkr., 57. Podzvič., 61. Dol. Poorl., 62. Litomyš. pán., 63. Českomor. mezih., 72. Zábř.-unič. úv., 73. Hanuš.-rychleb. vrch., 74. Slez. pah., 75. Jes. podh., 76. Mor. brána, 80. Stř. Pobeč., 83. Ostr. pán.

Celkové rozšíření: Stř. a v. Evropa s nejsevernějšími výskyty v j. Finsku, nejzápadněji po Švýcarsko, na jihu po s. Jugoslávii a na východ přes Ukrajinu ke stř. Uralu. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 165.

Sect. 5. *Hecatonia* (LOUR.) DC.

Plodní lůžko prodloužené, kuželovité nebo válcovité, s velkým množstvím nažek.

13. *Ranunculus sceleratus* L. — pryskyřník litý

Tab. 81/1

Ranunculus sceleratus LINNAEUS Sp. Pl. 551, 1753.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Social. Českoslov., no 1503. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 945.

Jednoleté nebo dvouleté byliny, často přezimující. Lodyha přímá, (10—) 20—50 (—100) cm vys., dutá, lysá, rýhovaná a odspodu bohatě větvená. Přízemní listy dlouze řapíkaté; čepel dlanitě laločnatá, se 3—5 laloky nepravidelně zastříhaně laločnatými, 1—6 cm dl., 0,5—1,5 cm šir., po obou stranách lysými; řapík 3—25 cm dl., se širokými listovými pochvami; stř. lodyžní listy krátce řapíkaté, 3sečné, s úkrojky tupě kopinatými; nejhořejší listy přisedlé, kopinaté, celokrajné nebo mělce zubaté. Květní stopky rýhované, lysé nebo jemně pýřité. Květy drobné; kališní listky vejčité, 2,5—3,5 (—4,5) mm dl., záhy opadavé, žlutozelené, na vnějších plochách chlupaté; korunní listky široce eliptické nebo úzce vejčité, 1,5—3,0 (—3,5) mm dl., většinou kratší než kalich, světle až žlutkově žluté. Plodní lůžko prodloužené, kuželovité nebo válcovité, až 1 cm dl., s velkým množstvím nažek (ca 80—110). Nažky široce vejcovité, 0,8—1,0 mm dl., slabě zploštělé, lysé s velmi krátkým zobánkem. (V—) VI—VIII (—IX). Tf. Tox.

2n = 32 (ČSR: 11. Stř. Pol.)

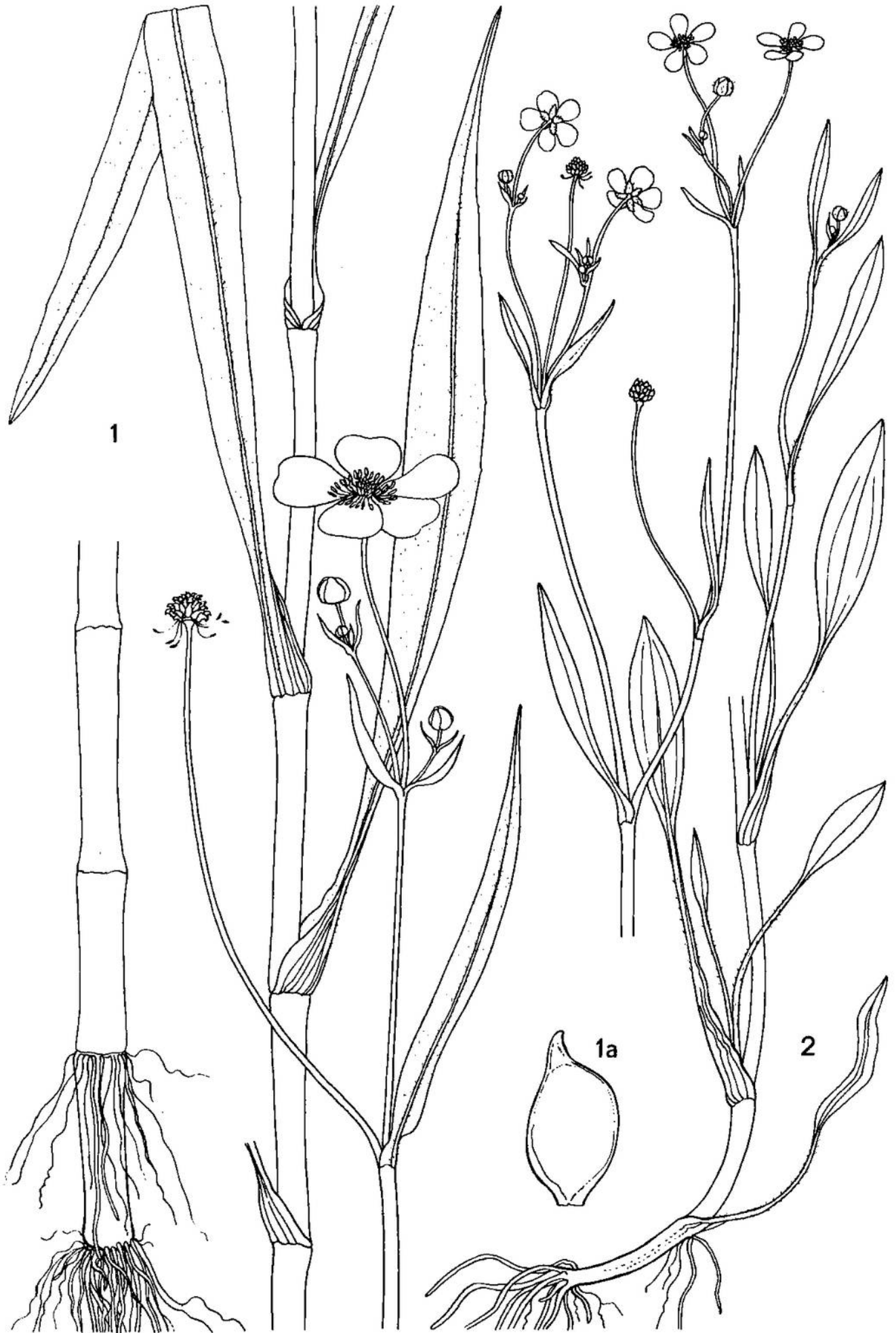
Variabilita: V závislosti na vlhkosti stanovišť vytváří četné ekomorfozy (např. submerzní rostliny se vzplývavými listy) a modifikace, které se odlišují charakterem vzrůstu a nemají taxonomickou hodnotu.

Ekologie a cenologie: Vlhká bahnitá místa, břehy rybníků, příkopy, někdy též slabě zasolené; nejčastěji ve společenstvech svazů *Nanocyperion flavescens* nebo *Bidention tripartiti* (diagnostický druh), *Sparganio-Glycerion fluitantis*.

Rozšíření v ČSR: V celém území roztrou-

Tab. 85: 1 *Ranunculus lingua*, 1a — plod. — 2 *R. flammula*.

šený až častý s těžištěm výskytu v kolinním až suprakolinním stupni termofytika a mezofytika; v celém oreofytiku méně častý, roste zde v nižších polohách montánního stupně (max.: Šumava, Jaroškov u Stach, ca 800 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 81.

Celkové rozšíření: Evropa, kromě nejsevernější: Asie od Uralu po Bajkal. Druhotně téměř po celém světě. — Mapy: HULTÉN FA 1968: 479; HULTÉN CP 1971: 301.

Sect. 6. *Aconitifolii* TUTIN

Květy bílé nebo slabě narůžovělé. Nažky na povrchu síťovitě skulpturované.

14. *Ranunculus aconitifolius* L. — pryskyřník omějolistý Tab. 84/2

Ranunculus aconitifolius LINNAEUS Sp. Pl. 551, 1753.

Vytrvalé byliny s krátkým oddenkem. Lodyha přímá, (30—) 40—70 (—90) cm vys., od báze bohatě větvená, lysá a zejména v dol. polovině s vyniklými rýhami. Přízemní listy dlouze řapíkaté; čepel přízemních listů dlanitě 3—6dílná, s listovými úkrojky široce kopinatými, na okrajích hluboce pilovitými, lysými; listové úkrojky většinou 4—6 (—8) cm dl., v nejširší části až 3,5—4,0 cm šir., všechny úkrojky zpravidla 2—3laločné, s jednotlivými laloky vejčité kopinatými; řapík 15—25 cm dl., lysý; čepel lodyžních listů krátce řapíkatá až přisedlá, 3dílná, k bázi rozčleněná v kopinaté, hluboce pilovité úkrojky, zmenšující se směrem k vrcholu lodyhy, nejčastěji 3—6 cm dl., na spodní straně na žilkách přitiskle chlupatá. Květní stopky rýhované, pýřitě chlupaté, 1—3 × delší než úkrojky nejhořejších lodyžních listů. Květy bílé nebo slabě narůžovělé; kališní lístky vejčité, na vnější straně roztroušeně přitiskle chlupaté, záhy opadavé; korunní lístky vejčité, 8—10 (—13) mm dl. Nažky šikmo vejcovité, (3,0—) 3,5—4,0 (—4,5) mm dl., ca 2,5 mm šir., slabě smáčklé, se dvěma zřetelnými kýly, lysé, na povrchu síťovitě skulpturované, s krátkým ca 1 mm dl. stočeným zobánkem. VI—VII. Hkf.

$2n = 16$ (extra fines)

Variabilita: Druh málo proměnlivý, pouze na kontaktu s blízkým druhem *R. platanifolius* vytváří nejasné intermediární typy, např. v prostoru sz. Šumavy. Vznik hybridů nelze vyloučit.

Ekologie a cenologie: Náhorní pastviny, nivy vodních toků, nejčastěji ve společenstvech svazů *Calthion* (asociace *Chaerophyllo-Ranunculetum aconitifolii* OBERD. 1952) a *Adenostylin*.

Rozšíření v ČSR: Vyskytuje se pouze v Čechách na Šumavě a v Novohradských horách v rozpětí montánního až supramontánního stupně oreofytika (max.: Šumava, Plechý, ca 1 350 m). ▲ — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 82.

O: 88. Šum. (nejčastěji g. Hornovlt. kotl. a e. Trojmez. hor., velmi vz. d. Boub.-stož. hor., b. Šum. pláně, a. Král. hvozdu), 89. Novohr. hory.

V oblasti Šumavy ubývá zřetelně frekvence výskytu směrem na severozápad, přesto je druh zastoupen velmi vzácně i v centrální a z. části Šumavy. Šumavské lokality jsou na sv. hranici celkového areálu.

Celkové rozšíření: Evropa od stř. části Pyrenejského poloostrova přes stř. Francii, Juru, Alpy až po Šumavu. Jižní hranice evropského areálu probíhá od stř. Španělska přes stř. Itálii do Jugoslávie. Údaje východně od spojnice Šumava — sz. Jugoslávie se vztahují k druhu *R. platanifolius* L. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 166 (*R. aconitifolius* s. l.).

15. *Ranunculus platanifolius* L. — pryskyřník platanolistý Tab. 84/1

Ranunculus platanifolius LINNAEUS Mant. Pl. 1: 79, 1767. — Syn.: *Ranunculus aconitifolius* L. var. *platanifolius* (L.) DC. Regni Veg. Syst. Natur. 1: 241, 1817. — *R. aconitifolius* subsp. *platanifolius* (L.) RIKLI in SCHINZ et KELLER Fl. Schweiz 2: 80, 1905.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 210. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1029.

Vytrvalé byliny se silným krátkým oddenkem. Lodyha přímá, 60—80 (—120) cm vys., od báze široce větvená, vynikle rýhovaná, jen vzácně na bázi s roztroušenými krátkými chlupy. Přízemní listy dlouze řapíkaté; čepel přízemních listů dlanitě 3—5dílná (vzácně 6—7dílná), s úkrojky kopinatými, zpravidla 6—10 (—12) cm dl., v nejširší části až 4 cm šir., na okraji hluboce pilovitými ± lysými; prostřední úkrojek 3laločný, postranní nejčastěji dvoulaločné, s jednotlivými laloky úzce kopinatými; řapík 15—30 cm dl., lysý; čepel lodyžních listů podobná čepeli přízemních listů, 3dílná, členěná v kopinaté, hluboce pilovité úkrojky, krátce řapíkatá až přisedlá, zmenšující se směrem k vrcholu lodyhy, 3—5 (—8) cm dl., na spodní straně na žilkách přitiskle chlupatá. Květní stopky lysé, 3—5 × delší než úkrojky nejhořejších lodyžních listů. Květy bílé nebo slabě narůžovělé; kališní lístky vejčité, na vnější straně ± lysé a nafialovělé, záhy opadavé; korunní lístky vejčité, 5—12 (—14) mm dl. Nažky šikmo vejcovité, 3,0—3,5 (—4,0) mm dl., 2,0—2,5 mm šir., slabě smáčklé, se dvěma zřetelnými kýly, lysé, na povrchu síťovitě skulpturované, se zobánkem hákovitě zakřiveným, 1,0—1,5 mm dl. VI—VII. Hkf.

$2n = 16$ (ČSR: 56. Podkrk.)

Ekologie a cenologie: Vlhké suťové le- sy, travnatá místa u horských bystřin; nejčastěji ve společenstvech třídy *Mulgedio-Aconitetea* nebo podsvazu *Acerenion pseudoplatani*.

Rozšíření v ČR: Vyskytuje se ve všech pohraničních horách (kromě Lužických hor) od Šumavy přes Krušné hory, Vysoké Sudety až do Moravskoslezských Beskyd v rozpětí montánního až supramontánního stupně, oje- diněle i v subalpínském stupni (min.: Semily, 330 m; max.: Krkonoše, Čertova louka, ca 1 450 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 82.

M: 28. Čes. les (Čerchov), 56. Podkrk. — O: 85. Kruš. hory, 88. Šum. (a. Král. hvozď, b. Šum. pláně, d. Boub.-stož. hor., e. Trojmez. hor., g. Hornovlt. kotl.), 89. Novohr. hory, 92. Jiz. hory, 93. Krk., 95a. Čes. hřeben, 96. Král. Sněž., 97. Hr. Jes., 99a. Radh. Besk.

Celkové rozšíření: Belgie, stf. a jv. Evropa, Nor- sko. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 166 (*R. aconitifolius* s. l.).

Sect. 7. *Flammula* WEBB

Čepel listů celistvá, celokrajná nebo velmi mělce zubatá.

16. *Ranunculus flammula* L. — pryskyřník pla- mének Tab. 85/2

Ranunculus flammula LINNAEUS Sp. Pl. 548, 1753.

EXSİKÁTY: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 627. — Fl. Exs. Reipubl. Social. Českoslov., no 1502. — Extra fi- nes: Fl. Hung. Exs., no 658.

Vytrvalé byliny s krátkým výběžkatým od- denkem. Lodyha přímá, vystoupavá nebo polé- havá, (8—) 20—50 (—70) cm vys., rýhovaná, od spodu větvená, po celé délce velmi řídké chlupatá nebo lysá. Přizemní listy široce poch- vaté, dlouze řapíkaté; čepel kopinatá až široce vejčitá, nedělená, celokrajná nebo velmi mělce zubatá, 1—5 (—7) cm dl., 0,5—1,5 (—2,5) cm šir., lysá; řapík 2—6 (—8) cm dl., rýhovaný, s roztroušenými krátkými chlupy; lodyžní listy přisedlé, podlouhlé až čárkovitě podlouhlé, ± celokrajné, zašpičatělé. Květy dosti drobné, 0,7—1,5 cm v průměru, žluté; kališní lístky vej- čité, 2—3 mm dl., zelenožluté, odstálé, často opadavé, lysé nebo jen na vnější straně řídké chlupaté; korunní lístky široce vejčité, (2—) 4—8 (—10) mm dl., lesklé. Nažky vejcovité až elipsoidní, 1,5—2,0 mm dl., lysé, s velmi krátkým přímým zobánkem, 0,1 mm dl. V—IX. Hkf.

2n = 32 (ČSR: 88 g. Hornovlt. kotl.)

Variabilita: Druh je značně proměnlivý v závislosti na vlhkostních podmínkách stanovišť; vytváří též submerz- ní ekomorfozy s úzkými dlouze řapíkatými listy. Bylo po- psáno mnoho taxonů, jejichž hodnota je většinou nízká. Na-

př. var. *tenuifolius* WALLR. [subsp. *tenuifolius* (WALLR.) HAYEK], lístiči se drobnějšími korunními lístky a poněkud menšími nažkami. Vyšší taxonomickou hodnotu, nejspíše subspecifickou, má subsp. *reptans* (L.) SYME (= *R. reptans* L.), vyznačující se poléhavými, obloukovitě zahnutými a v uzlinách kořenujícími lodyhami, listy dlouze řapíkatý- mi, čárkovitými a drobnými květy, ca 0,8 cm v průměru. U nás tato subspecie nebyla doposud spolehlivě zjištěna, i když je známa ze sousedních zemí a velké části Evropy.

Ekologie a cenologie: Vlhké louky, pří- kopy, mělké stojaté vody, rašeliniště, lesní ces- ty; nejčastěji ve společenstvech svazů *Caricion fuscae*, *Calthion*, *Littorellion uniflorae* (diagnos- tický druh), *Rhynchosporion albae* a *Agropyro- Rumicion crispi*.

Rozšíření v ČR: V celém území hojně ve všech oblastech, s výjimkou vyšších poloh oreofytika v rozpětí planárního až montánního stupně (max.: Tříjezerní slať u Modravy, ca 1 000 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 82.

Celkové rozšíření: Evropa; izolované lokality ve Stf. Asii; s. Afrika a Severní Amerika (izolovaně ve v. čá- sti). — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 167.

17. *Ranunculus lingua* L. — pryskyřník velký Tab. 85/1

Ranunculus lingua LINNAEUS Sp. Pl. 549, 1753. — Syn.: *Ranunculus longifolius* LAM. Fl. Franç. 3: 189, 1779.

EXSİKÁTY: DOMIN et KRAJINA Fl. Českoslov. Exs., no 247. — Extra fines: Fl. Hung. Exs., no 171.

Vytrvalé byliny s článkovaným, přeslenitě kořenujícím, dutým oddenkem a s podzemními výběžky až 80 cm dl. Lodyha přímá, (50—) 60—120 (—150) cm vys., rýhovaná a na dol. uzlinách s adventivními kořeny, v hor. polovi- ně chudě větvená, lysá nebo ± řídké odstále chlupatá, s dlouhými a tuhými, až 1 mm dl. chlupy na lodyhách i květních stopkách. Pří- zemní listy krátce řapíkaté (řapíky až 5 cm dl.), podlouhle vejčité až široce kopinaté, 15—20 (—25) cm dl., (1—) 2—3 (—4) cm šir., celistvé, celokrajné nebo velmi mělce zubaté; lodyžní listy úzce až čárkovitě kopinaté až podlouhlé, až 20 cm dl. a 2 cm šir., přisedlé až poloobjíma- vé, celokrajné nebo mělce zubaté; všechny listy se zřetelnou stř. žilkou, na svrchní i spodní straně řídké bíle chlupaté (na stř. žilce hustě). Květy velké, 2—4 cm v průměru, zlatožluté; ka- lišní lístky široce vejčité, 7—9 mm dl., 5—6 mm šir., se světlým lemlem, nejčastěji hustě chlupa- té, vzácně lysé, záhy opadavé; korunní lístky okrouhle obvejčité, 10—20 (—25) mm dl., lysé. Nažky vejcovité, 2,5—3,0 mm dl., 1,9—2,2 mm šir., s krátkým zahnutým zobánkem. VI—VIII. Hf(—Hkf).

Variabilita: Druh proměnlivý v odění lodyhy: var. *glabratus* WALLR. (s lysými lodyhami, převládá v mezofytiku) a var. *hirsutus* WALLR. (s chlupatými lodyhami, častější v termofytiku). Je možné dále rozlišovat formy terestrické a submerzní, které se liší poměrem délky řapíku a čepele a mají spíše hodnotu ekomorfůz.

Ekologie a cenologie: Okraje stojatých i tekoucích vod, bažiny, tůně; ve společenstvech svazů *Phragmition communis* a *Cicution virosae*.

Rozšíření v ČR: Převážně v termofytiku, v mezofytiku hojně v jihočeských rybníčních pánvích, jinak roztroušeně až vzácně; je druhem převážně planárního a kolinného stupně, ojediněle v suprakolinním stupni (max.: Blatná, mezi Jetenovicemi a Pláckem, ca 490 m). ▲ — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 83.

T: 5. Terez. kotl. (Bohušovice nad Ohří; Hněvice nad Labem), 6. Džbán (Třtice), 7. Středočes. tab. (Hostín u Veltrus; Doksy u Kladna), 11. Stř. Pol., 12. Dol. Pojiz. (Mladá Boleslav; Vodčeraďy), 13. Rožď. tab., 14. Cidl. pán. (Chlumec nad Cidlinou; Sadová; Jičín), 15. Vých. Pol., 18. Jihomor. úv., 21. Haná. — M: 25. Krušn. podh. (Teplice; Chomutov), 28. Tep. vrchy (Karlovy Vary), 31. Plz. pah., 36. Horaž. pah., 37. Šum.-novohr. podh., 38. Bud. pán. (velmi hojně), 39. Třeboň, pán. (velmi hojně), 41. Stř. Povlt. (v údolí Sázavy několik lokalit), 51. Polom. hory (Kokořín;

Mšeno), 52. Ral.-bez. tab. (Bakov nad Jizerou), 53. Podješ. (Česká Lipa; Zahrádky), 55. Čes. ráj (Doksy; Trosky; Sedmihorky), 58. Sud. mezih. (Náchod), 63. Českomor. mezih. (Lanškroun), 69. Želez. hory (Skuteč), 72. Zábř.-unič. úv. (Moravičany), 74. Slez. pah. (Brumovice; Úvalno; Krnov), 80. Stř. Pobeč. (Valašské Meziříčí).

Celkové rozšíření: Téměř v celé Evropě od Velké Británie a sv. Španělska přes stř. Ural do z. Sibíře, Kazachstánu a z. Himálaj (Kašmír); ve Středozeří vzácně. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 167.

Kříženci

Kříženci jsou velmi těžko poznatelní, neboť rozlišovací znaky se týkají listových čepelí přizemních a lodyžních listů, jejichž proměnlivost i u rodičovských druhů je značná.

Z českých zemí jsou uváděni v literatuře tyto kříženci:

5a × 6. *Ranunculus acris* subsp. *acris* × *bulbosus*

5a × 3. *Ranunculus acris* subsp. *acris* × *repens* = *Ranunculus* × *rohlena* DOMIN Preslia 13—15: 83, 1936

5a × 5b. *Ranunculus acris* subsp. *acris* × *acris* subsp. *friesianus* = *Ranunculus* × *intercedens* DOMIN Preslia 13—15: 83, 1936.

9. *Batrachium* (DC.) S. F. GRAY — Iakušník*)

Batrachium (DE CANDOLLE) S. F. GRAY Natur. Arrang. Brit. Pl. 2: 720, 1821. — Syn.: *Ranunculus* L. sect. *Batrachium* DC. Regni Veg. Syst. Natur. 1: 232—233, 1817. — *R.* subgen. *Batrachium* (DC.) PETERM. Deutschl. Fl. 1: 9, 1846.

Lit.: DUMORTIER M. B.-C. (1863): Monographie du genre *Batrachium*. Bull. Soc. Bot. Belg. 2: 207—219. — PEARSALL W. H. (1928): The British *Batrachia*. Rep. Bot. Soc. Exch. Club Brit. Isles 8: 811—837. — GLÜCK H. (1936): Pteridophyten und Phanerogamen. In: PASCHER A., Die Süßwasser-Flora Mitteleuropas 15. Jena. — SMEJKAL M. (1961): Nové nebo málo známé rostliny československé flóry I. Sborn. Klubu Přírodověd. Brno 33: 33—43. — COOK C. D. K. (1962): Studies on *Ranunculus* subgenus *Batrachium*. I. Chromosome numbers. *Watsonia* 5: 123—126. — COOK C. D. K. et PATZAK A. (1962): Über das Vorkommen von *Ranunculus rionii* Lagger und *R. baudotii* Godr. in Österreich. Österr. Bot. Z. 109: 372—374. — COOK C. D. K. (1963): Studies on *Ranunculus* subgenus *Batrachium*. II. General morphological considerations in the taxonomy of the subgenus. *Watsonia* 5: 294—303. — COOK C. D. K. (1966): A monographic study of *Ranunculus* subgenus *Batrachium* (DC.) A. Gray. Mitt. Bot. Staatssamml. München 6: 47—237. — TURALA K. (1969): Cyto-taxonomical studies in *Ranunculus* subgenus *Batrachium* (DC.) A. Gray from Poland. Acta Biol. Cracov. Bot. 12: 9—20. — COOK C. D. K. (1970): Hybridization in the evolution of *Batrachium*. *Taxon* 19: 161—166. — TURALA K. (1973): Uwagi o polskich gatunkach rodzaju *Ranunculus* podrodzaju *Batrachium* (DC.) A. Gray z kluczem do ich oznaczenia. *Fragm. Florist. Geobot.* 19: 291—304. — SLAVÍKOVÁ Z. (1977): Zur Blütenmorphologie von *Ranunculus fluitans* unter besonderer Berücksichtigung der jahreszeitlichen Kronblattvariabilität. *Preslia* 49: 301—310. — TURALA-SZYBOWSKA K. (1977): Karyological studies in *Ranunculus fluitans* Lam. from Thuringia and Vilnius with its surroundings. Acta Biol. Cracov. Bot. 20: 1—9. — SLAVÍKOVÁ Z. (1979): Zweiter Beitrag zur Blütenmorphologie von *Ranunculus fluitans*. *Preslia* 51: 193—202. — SMEJKAL M. (1980): Komentovaný katalog moravské flóry. Brno [*Batrachium* p. 163—165].

Jednoleté až vytrvalé vodní byliny, kořenující ve dně, příležitostně plovoucí, přechodně rostoucí na bahnitých substrátech. Stonek nevětvený, nebo větvený, ± chabý, ve vodním prostředí až několik metrů dl., mimo vodní prostředí do ± 20 cm dl. Listy střídavé, často různotvaré; u všech druhů až několikrát dlanitě sečné, s niřovitými až čárkovitými úkrojky, většinou ponořené (dále označované jako niřovité listy), u některých druhů též listy s čepeli plochou, lupenitou, dlanitolaločnou až dlanitosečnou, v obrysu okrouhlé až ledvinité, většinou plovoucí na hladině (dále označované jako lupenité listy) nebo přechodné listy mezi oběma typy. Palisty okrouhlé, vejčité až trojúhelníkovité, do různé míry srostlé s řapíkem. Květy jednotlivé na dlouhých stopkách v úžlabí listů, s květním lůžkem ± kuželovitým, chlupatým, zřídka lysým. Kališních lístků 5, zpravi-

*) Zpracovali Š. Husák, S. Hejný a B. Slavík.

Tab. 76: 1 *Ranunculus illyricus*, 1a — plod. — 2 *Ceratocephala testiculata*, 2a — plod. — 3 *Myosurus minimus*. 3a — květ,
3b — souplodi.

422 *Pulsatilla* / *Myosurus*

